

MOŻLIWOŚCI I PERSPEKTYWY ZMIAN INFRASTRUKTURY PPO NA POTRZEBY PRODUKCYJNO-REMONOTOWE W ZAKRESIE REALIZACJI ZADAŃ Z OBSZARU PMG, NSIP, HNS

Wstęp

Wojny prowadzone w XX wieku jednoznacznie dowiodły, iż powodzenie w rozstrzygnięciu konfliktu zbrojnego przestało być uzależnione głównie od wyszkolenia sił zbrojnych oraz uzbrojenia i wyposażenia zgromadzonego w ich magazynach. I wojna światowa postawiła walczące strony przed dylematem zapewnienia zaawansowanego technologicznie uzbrojenia i wyposażenia sił zbrojnych. Zasoby zgromadzone w magazynach zostały szybko wyczerpane. Ogromne potrzeby (zarówno ilościowe, jak i jakościowe) wojsk walczących w oparciu o masowo wykorzystywane osiągnięcia techniki – jednoznacznie wskazywały na potrzebę systemowego przygotowania do udziału w przyszłych wojnach – nie tylko armii, ale także całej gospodarki i pozostałych zasobów państwa – wspólnie tworzących materialne i duchowe podstawy, niezbędne do realizacji zadań przez siły zbrojne¹.

Odpowiedni poziom infrastruktury ma znaczący wpływ na spełnianie wymagań co do zdolności operacyjnych Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, wśród których możemy wyróżnić:

- zdolność do zwiększania potencjału, umożliwiająca skuteczną realizację zadań w czasie „P”, kryzysu i w czasie „W”, związanych z obroną terytorium kraju oraz wynikających ze zobowiązań sojuszniczych i międzynarodowych;
- zdolność bojowa, niezbędnym jej warunkiem jest posiadanie wyszkolonych rezerw osobowych, zasadniczym wskaźnikiem tej zdolności jest osiągnięty stan gotowości bojowej, która zależy od:
- rozwiązań systemowych, dotyczących mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia Sił Zbrojnych;

¹ Szerzej: P. Ligenza, C. Sochała, T. Nalepa, *Program Mobilizacji Gospodarki oraz rezerwy strategiczne – w nowych uwarunkowaniach bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Biuletyn Informacyjny (Kwartalnik TWO ZO Bydgoszcz), nr 3 (15), 2010, s. 5–20.

- wielkości i jakości rezerw osobowych oraz możliwości wykorzystania środków materiałowych i sprzętu technicznego;
- zdolność do przemieszczania i mobilność, umożliwiająca operacyjne rozwinięcie sił w określonym miejscu i czasie oraz tworzenie zgrupowań zadaniowych – zdolność ta wymaga: właściwego zabezpieczenia logistycznego, zwłaszcza w zakresie wypełniania zadań państwa-gospodarza (HNS);
- zdolność do przetrwania i ochrony wojsk – wykorzystanie infrastruktury.

Zapewnienie bezpieczeństwa państwa to ogromny i odpowiedzialny wysiłek wymagający niejednokrotnie wielu wyrzeczeń i nakładów, ale najbardziej konsekwencji.

Sfera bezpieczeństwa państwa jest niezwykle wrażliwa i chociażby ze względu na tę cechę nie można całkowicie polegać na tzw. „elementach importowanych”. Przy dzisiejszym stanie techniki, praktycznie w każdym urzędzeniu może znaleźć się pułapka². Stanowi to więc drogowskaz dla przemysłowego potencjału obronnego (PPO), aby wykorzystał maksymalnie możliwości, jakie zawarte są w Programach NSIP, HNS oraz PMG. Programy te umożliwiają zarówno rozwój technologiczny asortymentów proponowanych przez PPO, ale stanowią także o możliwości rozwoju własnej infrastruktury.

W artykule podjęto próbę dyskusji w zakresie przydatności poszczególnych programów do rozwoju infrastruktury PPO. Wskazano również na znaczenie rezerw strategicznych jako właściwych do zabezpieczenia zadań wynikających z PMG.

Zasoby cywilne i wojskowe wykorzystywane do realizacji zadań w obszarze HNS

W zabezpieczeniu logistycznym wojsk NATO są określone wymagania, do których zaliczyć należy wykorzystywanie zasobów miejscowych. Zakłada się w tym zakresie, że:

- potrzeby i możliwości zasobów wojskowych i cywilnych powinny być zbilansowane. Za wykorzystaniem sił i środków cywilnych muszą przemawiać określone korzyści lub ułatwienia (uzupełnienie niedostatków logistyki wojskowej, zysk na czasie, korzyści finansowe);
- korzystanie z zasobów cywilnych musi być legalne, tzn. oparte na prawie państwa przyjmującego. Jego ustawodawstwo powinno regulować realizację

² Szerzej: T. Nalepa, B. Wójtowicz, D. Mientkiewicz, *Współczesne spostrzeganie przemysłu stoczniowego w kontekście potrzeb Marynarki Wojennej RP*, „Przegląd Morski” 2011, nr 12 (54), s. 12–20.

świadczeń osobistych i rzeczowych na korzyść wojsk sojusznicznych od chwili ich przybycia;

- zasoby cywilne i wojskowe wykorzystuje się łącznie, gdyż mają one charakter komplementarny i uzupełniają się nawzajem, zwiększając możliwości wspieranych wojsk.

Jakże istotne znacznie niesie za sobą wymóg nowoczesnego zarządzania zasobami. „Nakłady inwestycyjne ujmuje się w średniookresowym planie zasobów, który obejmuje zasoby na kolejny rok budżetowy i cztery kolejne lata planistyczne. Plan ten opracowywany jest corocznie przez Wyższą Radę Zasobów i przedkładany do zatwierdzenia Radzie Północnoatlantyckiej. Jednym z celów planu zasobów jest skonfrontowanie dostępnych w ramach przyjętego pułapu finansowego funduszy z potrzebami inwestycyjnymi, uznanymi przez dowództwa strategiczne NATO za konieczne i niezbędne”³.

Właściwe zarządzanie dotyczy nie tylko zasobów ludzkich, ale przede wszystkim możliwości odpowiedniego wykorzystania infrastruktury PPO do realizacji określonych zadań w ramach HNS. Zakres przedmiotowych przygotowań obronnych związanych z częścią zadaniową PMG przewidywaną do realizacji w czasie zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny, jest determinantą wykorzystania mocy produkcyjnych i remontowych PPO. W czasie „P” zakres wykorzystania przedmiotowych mocy produkcyjno-remontowych zależy od ilości asortymentów ujętych w umowach wieloletnich oraz nałożonego zadania utrzymywania przedmiotowych mocy w ramach PMG. Sumarycznie niewykorzystane moce produkcyjno-remontowe PPO powinny stanowić podstawę do ich planowego wykorzystania w zakresie usług dla wojsk NATO w ramach HNS (również ta sama zasada obowiązuje w przypadku NSIP)⁴.

Zadania HNS w zakresie infrastruktury morskiej, lądowej i lotniskowej

Szczególnie ważnym kierunkiem dla Polski jest realizacja zadań w obszarze infrastruktury morskiej. Polska jest państwem morskim i ten właśnie walor powinien być kompasem wskazującym odpowiedni kurs prowadzący na rozwijającą

³ T. Banach, H. Chyłkowski, *Zamówienia związane z realizacją projektów inwestycyjnych NATO*, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Warszawa 2004, s. 13.

⁴ Zob. B. Wójtowicz, C. Sochala, T. Nalepa, *Realizacja przez przedsiębiorców przemysłowego potencjału obronnego zadań w zakresie wsparcia państwa-gospodarza oraz na rzecz mobilizacji gospodarki – w nowych uwarunkowaniach bezpieczeństwa. Propozycja nowych rozwiązań systemowych*, Biuletyn Informacyjny (Kwartalnik TWO ZO Bydgoszcz), 15 nr 2 (2010), s. 14–25.

się infrastrukturę w kierunku trójwymiarowym, tzn. w ujęciu uwzględniającym aspekty HNS, NSIP oraz PMG.

Niezależnie od powyższej tezy, dostrzegamy też wagę zrównoważonego rozwoju infrastruktury morskiej, lądowej oraz lotniskowej. Potrzebna jest zatem zintegrowana polityka państwa w tym zakresie, połączona z „Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju na lata 2008–2030”.

Porty morskie są istotnym elementem składowym polskiej infrastruktury i w sposób naturalny spinają transport lądowy z transportem morskim. Oczywiście przyczyniają się w dużej mierze do rozwoju kraju pod względem gospodarczym i społecznym. Powodują wzrost konkurencyjności oraz dobrobytu państwa i co należy podkreślić, nie tylko w regionach przybrzeżnych. Pośród różnych wyzwań wpływających na rozwój portów morskich, w ostatnim czasie wskazuje się na poprawę dostępu od strony lądu. Mamy tu na uwadze połączenia drogowe, kolejowe oraz śródlądowe. Poprawiając dostęp od strony lądu i morza w jeszcze większym stopniu należałoby zastosować instrumenty planowania przestrzennego i nowoczesnego zarządzania strefą przybrzeżną. W rezultacie trzeba dążyć do rozwoju infrastruktury łączącej porty z otoczeniem gospodarczym. Polska znajduje się obecnie na etapie tworzenia sieci wielkich, nowoczesnych centrów logistycznych.

Zrealizowanie tych zadań wymaga skoordynowanego wysiłku ze strony całego państwa. Poszczególne sektory w obszarze obronno-ochronnym kraju powinny być gotowe m.in. do zabezpieczenia działań wojsk. Sektor transportowy realizuje je poprzez⁵:

1. posiadanie bazy danych dotyczącej stanu i możliwości poszczególnych rodzajów transportu, infrastruktury transportowej oraz innych posiadanych zasobów – dostosowanych do potrzeb sojuszniczego systemu koordynacji ruchu wojsk. Baza danych powinna zawierać m.in. następujące informacje:
 - stan środków transportowych (wszystkich rodzajów transportu) dla potrzeb przewozowych SZ RP z gospodarki narodowej – możliwych do wydzielenia dla NATO;
 - przygotowanie statków i barek dla wojskowych przewozów morskich oraz śródlądowych;
 - charakterystykę techniczno-eksploatacyjną portów morskich;
 - charakterystykę techniczno-eksploatacyjną portów lotniczych;
 - charakterystykę techniczno-eksploatacyjną punktów załadowczo-wyładowczych na sieci kolejowej;

⁵ T. Nalepa, *Zadania w zakresie obrony-ochrony realizowane w ramach HNS*, [w:] *Wpływ uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych na przygotowania ochronno-obronne Rzeczypospolitej Polskiej* (II.1.6.1.0), AON, Warszawa 2011, s. 45–61.

- ochrona terminali i baz kontenerowych oraz zabezpieczenie ich możliwości przeładunkowych;
 - charakterystykę techniczno-eksploatacyjną kolejowych przejść granicznych;
 - charakterystykę techniczno-eksploatacyjną infrastruktury drogowej w obrębie drogowych przejść granicznych.
2. przygotowanie do nieodpłatnego przekazania dla organów transportowych SZ RP, aktualnych map sieci dróg publicznych z opisem techniczno-eksploatacyjnym oraz kart obiektów inżynierskich na drogach i liniach kolejowych;
 3. Dostosowania ciągów transportowych obejmujących oznakowanie obiektów inżynierskich i ich parametrów technicznych do standardów NATO.

Planowana modernizacja i rozbudowa infrastruktury portowej i dostępu do portów od strony morza i lądu wychodzi naprzeciw wymogom HNS. Problematyka ta doszukuje się zapewnienia podstawowych świadczeń, które mogą być dostarczone przez cywilnych kontrahentów w resorcie infrastruktury tj.:

1. transport kolejowy i morski;
2. prace załadunkowe i wyładunkowe;
3. udostępnianie urządzeń i linii telekomunikacyjnych;
4. tworzenie składów i magazynów;
5. obsługa techniczna i remonty jednostek pływających.

Rozwój oferty usługowej w portach dostrzegamy poprzez możliwość poprawy szybszego rozwoju funkcji dystrybucyjno-logistycznej. Zatem niezbędna koordynacja tych zamierzeń z działaniami podejmowanymi w sektorze gospodarki w aspekcie:

1. utrzymywanie baz danych dotyczących stanu i możliwości przechowywania paliw z podaniem informacji o bazach paliwowych;
2. przygotowania i ochrony odpowiedniej ilości zbiorników magazynowych oraz składowisk;
3. przygotowania odpowiedniej ilości płynów eksploatacyjnych;
4. dostosowania możliwości załadowczo-wyładowczych do potrzeb wojsk;
5. opracowania bazy danych określającej możliwości produkcyjne rafinerii i asortyment produktów;
6. przygotowania rurociągów paliwowych, z uwzględnieniem średnicy rurociągu, przepustowości, stacji pomp i miejsc podłączenia rurociągów polowych do rurociągów stacjonarnych;
7. utrzymania rezerw państwowych⁶, w tym rezerw na zaspokojenie potrzeb SZ RP.

⁶ Obecnie funkcjonują rezerwy strategiczne, w których nie wydzielono rezerw mobilizacyjnych.

Również znaczącą rolę odgrywa infrastruktura lotniskowa i powinna ona znaleźć swoje odzwierciedlenie już w planie budżetu państwa na lata 2012–2015, gdyż w perspektywie 2018 roku przewiduje się pozyskanie dla Polski od USA nowoczesnych samolotów pasażerskich typu Dreamliner. Stanowiąc one będą tzw. „koło zamachowe” dla doskonalenia krajowej infrastruktury lotniskowej.

Podpisana 13 czerwca 2011 roku „Umowa pomiędzy Polską i USA”, dotycząca stacjonowania na terytorium Polski personelu US Air Force oraz czasowego wykorzystania baz Sił Powietrznych (Poznań-Krzesiny i Łask) do wspólnych celów szkoleniowych można z powodzeniem wykorzystać do modernizacji infrastruktury na tych lotniskach.

Powyższy dokument z całą pewnością otwiera nową drogę i szansę do rozpoczęcia realizacji możliwego, dalszego procesu modernizacji ww. lotnisk. Muszą one spełniać sojusznicze standardy w celu przyjmowania zarówno wielozadaniowych myśliwców F-16, jak i średnich samolotów transportowych C-130 Hercules. Idąc dalej, projekt ten może doprowadzić później do utworzenia w Polsce – Międzynarodowego Centrum Szkolenia Lotniczego.

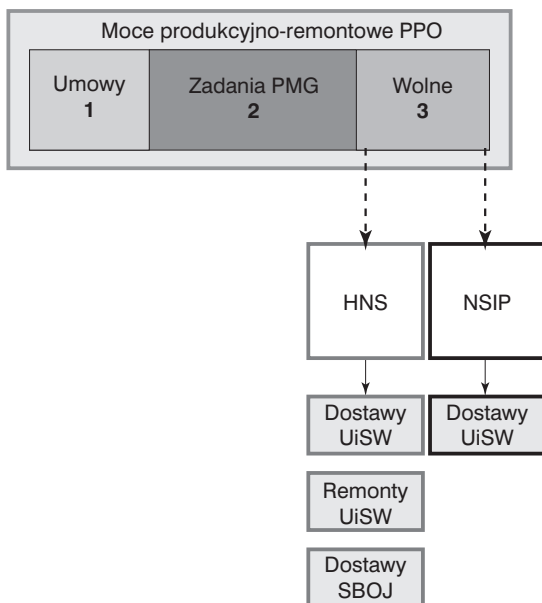
Wszystkie ww. działania w różnym stopniu muszą być oparte o wykorzystanie zasobów materiałowych PPO i rezerw strategicznych.

Potencjalne możliwości nakładania zadań w zakresie NSIP i HNS na PPO w aspekcie wykorzystania wolnych mocy produkcyjnych i remontowych

Zgodzić się należy z poglądem, iż przy zachowaniu zasadniczych założeń w dziedzinie planowania, realizacji, finansowania oraz kontroli zadań w dziedzinie mobilizacji gospodarki, uzasadnionym wydaje się podjęcie działań prowadzących do stopniowego zwiększenia zakresu zadań HNS, przy jednoczesnym ograniczeniu zakresu zadań ujmowanych w PMG. Analogiczne możliwości dostrzec można w ramach programu NSIP.

W obecnych uwarunkowaniach przedsiębiorcy o szczególnym znaczeniu gospodarczo-obronnym, wchodzący w skład PPO, w przypadku gdy dysponują tzw. wolnymi mocami produkcyjno-remontowymi – mogą uczestniczyć w realizacji umów międzypaństwowych dotyczących HNS oraz przystępować do przetargów w ramach programu NSIP⁷. Powyższą zależność zobrazowano na Rys. 1.

⁷ T. Nalepa, *Zadania w zakresie obrony-ochrony...*, dz. cyt., s. 57.

Rys. 1. Wykorzystanie mocy produkcyjno-remontowych PPO przy wykonywaniu usług w ramach NSIP i HNS, gdzie: 1 – moce wykorzystywane do realizacji umów wieloletnich; 2 – moce wykorzystywane do wykonania zadania PMG; 3 – moce niewykorzystywane, możliwe do realizacji zadania w ramach NSIP i HNS⁸.

Udział krajowych przedsiębiorców w programie zawsze stanowił i nadal stanowi olbrzymie wyzwanie. Z perspektywy minionej dekady, na szczególną uwagę zasługuje fakt, że 28 polskich firm – co stanowi 4,5% krajowego udziału w skali całego Sojuszu – podpisało umowę z Agencją NATO C3 (Consultation, Command and Control), która określa formy i zasady świadczenia usług informatycznych oraz dostarczania sprzętu łączności dla sił NATO. Stanowi to o ciągłości i stabilności współpracy polskich przedsiębiorców z Agencją NATO C3. Oceniając ten rodzaj działalności krajowych firm w skali Sojuszu, można wnioskować, iż polscy przedsiębiorcy są zauważani w dostawach sprzętu i usługach informatycznych na potrzeby

⁸ C. Sochala, D. Mientkiewicz, B. Wójtowicz, T. Nalepa, *Możliwości finansowego wsparcia rozwoju przemysłowego potencjału obronnego. cz. II – Działania doraźne: NSIP, HNS, offset, projekty badawcze*, „Kwartalnik Bellona” 2012, nr 1 (668), s. 206–220.

Agencji NATO C3. To ważny aspekt, przyszłej i intensywniejszej kooperacji PPO w ramach Programu NSIP⁹.

Wykonywanie przedsięwzięć związanych z inwestycjami NATO na terytorium Polski, Rada Ministrów powierzyła szefowi resortu obrony narodowej. Temu ministrowi nadano wiodącą rolę w zakresie planistyczno-wykonawczym i finansowym. Ponadto w Ministerstwie Obrony Narodowej prowadzi się postępowania o udzielanie zamówień dotyczących realizacji planowanych projektów inwestycyjnych.

„Zgodnie z dyrektywą NATO – AC/4-D/2261 (§5) deklaracja uprawnienia oznacza, że dana firma jest technicznie, finansowo i profesjonalnie zdolna do podjęcia przedsięwzięcia, którego planowany zakres przedstawiono w zaproszeniu do przetargu. Popisując deklarację uprawnienia dane państwo deklaruje, że gdyby przyznawało kontrakt na roboty podobnego typu, to samo dopuściło startującą firmę do przetargu”¹⁰.

Jak ważnym zamierzeniem jest rozbudowa sojuszniczej infrastruktury obronnej, w dobie dzisiejszej nikogo już to nie zdumiewa. Nosi ona obecnie znamiona tzw. fortyfikacji współczesnej. Każdy obywatel danego państwa sojuszniczego zdaje sobie sprawę z powagi i ogromnego znaczenia tej sytuacji, iż budowa tychże fortyfikacji w wydaniu doskonalenia infrastruktury obronnej jest obowiązkiem nie tylko struktur obronnych danego kraju, ale stanowi także wysiłek odpowiednich struktur cywilnych, a nawet firm. Zdaniem wielu ekspertów - „Dziś fortyfikacja jest faktem: w dalszym ciągu stanowi część techniki wojennej, której nie zastąpią inne rodzaje techniki, ani człowiek. Zbudowano i buduje się w świecie wiele obiektów fortyfikacyjnych. Fortyfikacja zmieniła przeznaczenie swoich obiektów, a przede wszystkim dostosowała się do nowych jak i udoskonalonych starych środków rażenia”¹¹.

Działania te powinny zostać poprzedzone analizą zasadności oraz możliwości – w obecnych uwarunkowaniach bezpieczeństwa narodowego RP. Dalsza modyfikacja lub wypracowanie nowych rozwiązań zasadniczych - założeń obowiązujących w Polsce w zakresie programowania mobilizacji gospodarki na wypadek zaistnienia kryzysów, w tym wojny – wydaje się zasadna po zakończeniu procedowanych zmian prawno-organizacyjnych sektora PPO oraz systemu rezerw. Jak konstatuje

⁹ C. Sochala, D. Mientkiewicz, B. Wójtowicz, T. Nalepa, *Możliwości finansowego wsparcia rozwoju przemysłowego potencjału obronnego*. cz. II – *Działania doraźne: NSIP, HNS...*, dz. cyt., s. 208.

¹⁰ B. Wójtowicz, *Deklaracja uprawnienia przepustką do przetargów NSIP*, [w:] *Ochrona informacji niejawnych i biznesowych*, Materiały I Kongresu, Uniwersytet Śląski, Krajowe Stowarzyszenie Ochrony Informacji Niejawnych, Katowice 2005, s. 243–248.

¹¹ M. Rogalski, M. Zaborowski *Fortyfikacja wczoraj i dziś*, Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa 1978, s. 417.

C. Sochała – w uwarunkowaniach nowowprowadzanych zmian prawno-organizacyjnych, które są wdrażane we współzależnych, w stosunku do PMG, elementach systemu przygotowań obronnych: sektorze PPO i systemie rezerw, zasadność daleko idącej modyfikacji zasadniczych założeń sprawdzonego stosunkowo sprawnie funkcjonującego systemu przygotowań w dziedzinie mobilizacji gospodarki, w tym zasadniczych założeń PMG, wydaje się być problematyczna¹².

Zadania HNS w ramach UE

Należy pamiętać, iż Polska jest nie tylko państwem-członkiem NATO, ale także i Unii Europejskiej. Stąd trzeba podejmować i kontynuować prace dotyczące „Koncepcji HNS w ramach UE”. Proces instytucjonalnego tworzenia instrumentów Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony, a w tym jej komponentu wojskowego został zapoczątkowany na szczycie w Helsinkach (10–11 grudnia 1999 roku), podczas którego został przyjęty tzw. europejski cel strategiczny. Zakładał on w ramach dobrowolnego udziału w operacjach prowadzonych przez UE, utworzenie do 2003 roku sił wojskowych¹³:

- liczebność od 50 do 60 tys. żołnierzy (siły lądowe wielkości korpusu oraz elementy komponentu sił powietrznych i morskich);
 - w myśl podjętych decyzji siły te miały posiadać gotowość do zmobilizowania się do 60 dni oraz zdolność do prowadzenia działań przez okres jednego roku.
- Całość powyższej problematyki stanowiła załączek do prac nad celem i zakresem koncepcji HNS w ramach UE. Wykorzystując ten aspekt zdecydowano się pójść dalej i rozpoczęto prace nad „Koncepcją HNS w militarnych operacjach zarządzania kryzysowego Unii Europejskiej”. Fakt ten świadczy o tym, jak dużą wagę przywiązuje się do tej problematyki nie tylko w NATO, ale również i w UE.

Korzyści użycia HNS w wojskowych CMO EU („Crisis Management Operations of European Union”) można zobrazować w następujący sposób. Otóż:

- pozwala to na efektywniejsze działania operacyjne wojsk;
- umożliwia działania wojsk w większej odległości od zasobów narodowych;
- następuje ograniczenie czasu i limitu środków finansowych potrzebnych na dokonanie przerzutu wojsk;
- następuje ograniczenie kontrybucji sił logistycznych.

¹² C. Sochała, *Programowanie obronne w niemilitarnej części SOP*, AON, Warszawa 2009, s. 162.

¹³ B. Panek, *Operacje reagowania kryzysowego*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2007, s. 39.

Pierwsze opracowanie dotyczące „Host Nation Support Concept for UE Military Crisis Management Operations” powstało w czerwcu 2006 roku. Według ekspertów unijnych definicja HNS jest zbliżona do definicji sojuszniczej i brzmi następująco: „HNS jest cywilną i wojskową pomocą udzielaną przez państwo-gospodarza (HN) w czasie pokoju, stanach wyjątkowych, kryzysu lub konfliktu siłom i organizacjom rozmieszczanym, działającym na jego terytorium lub przemierzającym się przez nie”¹⁴.

Wyszczególnia się w UE następujące zasady HNS:

- ODPOWIEDZIALNOŚĆ,
- UPRAWNIENIA,
- WSPÓŁPRACA,
- KOORDYNACJA,
- ZABEZPIECZENIE,
- EKONOMIKA,
- PRZEJRZYSTOŚĆ,
- REFUNDACJA.

Europejscy specjaliści wyróżniają następujące dokumenty HNS:

- Porozumienie Ogólne (Memorandum of Understanding – MOU);
- Porozumienie Techniczne (Technical Arrangement – TA);
- Zestawienie Potrzeb HNS (HNS Statement of Requirement – SOR).

W Unii Europejskiej proces planowania HNS został także wstępnie doprecyzowany. Jego integralną częścią jest planowanie wsparcia logistycznego (na wszystkich poziomach i etapach). Proces ten został uszczegółowiony na obecnym etapie. Aktualnie przestrzega się standardowe procedury z uwzględnieniem specyfiki operacji.

W ramach planowania HNS dostrzeżono wagę Wojskowego Strategicznego Planowania Wyrzedzającego (Advance Military Strategic Planning), w ramach którego wyróżniamy:

- monitorowanie, analizę i ocenę potencjalnych zagrożeń w przyszłości w aspekcie dostępności HNS;
- utrzymanie kontaktów oraz prowadzenie konsultacji z NATO, ONZ;
- zbieranie i aktualizację danych na potrzeby HNS z obszaru potencjalnego kryzysu.

Natomiast w zakresie Wojskowego Strategicznego Planowania Kryzysowego (Crisis Response Military Strategic Planning) wykazuje się dbałość o:

¹⁴ *Sojusznicza doktryna i procedury połączonego wsparcia przez państwo-gospodarza, AJP-4.5, NATO/EAPC, s. 8.*

- uzyskanie aktualnych informacji i współpracę z władzami w rejonie lub sąsiedztwie potencjalnego użycia wojsk UE w ramach CMO;
- właściwe negocjowanie umów na świadczenia w zakresie HNS;
- odpowiednią analizę istniejących porozumień traktowanych jako podstawę do opracowania szczegółowych porozumień HNS.

W ramach dalszego planowania HNS widzi się potrzebę prowadzenia Wojskowego Planowania Operacyjnego (Military Operational Planning). Dowódcy operacji w ramach HNS opracowują następujące plany:

- plan strategicznego przemieszczenia;
- plany wsparcia logistycznego i medycznego, a nawet OPBMAR.

Dowódcy poszczególnych kontyngentów opracowują SOR. Podczas samej operacji trwa analiza Porozumień i Umów HNS. Należy docenić ten proces ponieważ zwraca się tutaj dużą uwagę na:

- właściwą analizę porozumień HNS i dostosowanie się do zmieniających się potrzeb operacyjnych;
- odpowiednie wykorzystanie doświadczeń (tzw. Lessons Learned) w celu poprawy Koncepcji HNS i powiązanych z tą koncepcją dokumentów.

Jakie są obowiązki i uprawnienia Sztabu Wojskowego UE oraz Dowódcy Operacji? Otóż dotychczasowe prace prowadzone przez zespoły unijnych ekspertów cywilno-wojskowych w zakresie kolektywnej odpowiedzialności doprowadziły do następujących ustaleń. Sztab Wojskowy UE będzie:

- uwzględniał HNS w planowaniu strategicznym;
- określał zadania HNS dla Dowódcy Operacji we Wstępnej Dyrektywie Wojskowej.

Natomiast Dowódca Operacji będzie:

- podstawowym Punktem Kontaktowym w procesie planowania HNS;
- opracowywał i wdrażał w ramach HNS – TAs;
- określał i koordynował potrzeby HNS;
- propagował standardowe procedury planowania HNS;
- zapewniał właściwe standardy świadczonego HNS.

Poruszając problem obowiązków i uprawnień trzeba pamiętać o tym, że dotyczą one również Państw Członkowskich/Państwa Uczestniczących. Należą do nich:

- desygnowanie przedstawicieli do negocjowania i wypracowywania Porozumień HNS;
- zapraszanie unijnych dowódców do udziału w negocjacjach dwustronnych Porozumień HNS;
- określanie standardów jakościowych dla usług i towarów pozyskiwanych w ramach HNS;

- zapewnienie odpowiedniego wzmocnienia militarnego i cywilnego w celu prowadzenia efektywnego planowania i realizacji HNS;
- udzielanie na bieżąco informacji dotyczących procesu planowania i realizacji HNS;
- przedstawianie Zestawień Potrzeb (SOR).

Wreszcie dochodzimy do zagadnienia odnośnie obowiązków i uprawnień Państwa-Gospodarza (HN) w Unii Europejskiej. Ten problem wydaje się o tyle istotny, ponieważ w warunkach krajowych nie jest on właściwie dostrzegany. Polska powinna baczniej przyrzeć się uwarunkowaniom HNS w ramach UE, będąc przecież sama jej państwem-członkiem. Uważa się bowiem, że ranga tego zagadnienia jest tak samo ważna, jak problematyka HNS w NATO.

Zatem Państwo-Gospodarz w UE:

- wyznacza przedstawicieli do opracowania i zawarcia Porozumień HNS;
- zapewnia odpowiednie wsparcie militarne i cywilne w celu prowadzenia efektywnego planowania i realizacji HNS (udział w strukturach organizacyjnych, negocjacjach itd.);
- informowanie o możliwościach udzielenia wsparcia oraz o ewentualnych zmianach tych możliwości;
- zapewnienie spójności swoich dwustronnych Porozumień HNS z potrzebami planowania operacyjnego UE;
- zapewnienie łatwego dostępu do zasobów HNS (transport, infrastruktura związana z przemieszczeniem się wojsk);
- przedstawianie szacunkowych kosztów wsparcia;
- zapewnianie koordynacji sektorów cywilnego i militarnego w celu optymalnego wykorzystania ograniczonych przecież zasobów HNS;
- utrzymywanie stałej kontroli nad własnymi zasobami HNS.

Reasumując należy stwierdzić, że koncepcja HNS Unii Europejskiej nie odbiega zasadniczo od opracowanej doktryny HNS NATO. Stąd nie powinno to przysparzać krajowej administracji państwowej większych trudności w realizacji zadań HNS UE. Koncepcja HNS UE ma zastosowanie również w operacjach poza terytorium Unii Europejskiej. Niestety, dostrzega się brak mechanizmów stymulujących tworzenie narodowych systemów HNS wewnątrz UE. Stanowi to dość poważny problem, bo dotychczas mamy do czynienia tylko z ogólnym opisem procedur planowania HNS w Unii Europejskiej. Uważa się, że prace te powinny być prowadzone równoległe z Koncepcją Europejskich Grup Bojowych.

Ewentualna adaptacja zadań NSIP w ramach UE

Autorzy sugerują nową tezę odnoszącą się do utworzenia Unijnego Programu Inwestycji Obronnych w Dziedzinie Bezpieczeństwa, będącego odpowiednikiem Programu NSIP. W konsekwencji zbudowana infrastruktura obronna w ramach UE relatywnie odpowiadałaby zadaniom wojsk unii, jak również spełniałaby oczekiwania unijnych państw w zakresie bezpieczeństwa.

W tym kontekście sojusznicza infrastruktura obronna na terytorium Polski w ramach Programu Inwestycyjnego NATO w Dziedzinie Bezpieczeństwa (NSIP) powinna być doskonalona według odpowiednich standardów także i procesie nowocześniejszej wizji, tzn. co dalej z jej wykorzystaniem? Mamy tu na myśli wykorzystanie jej w aspekcie cywilnym.

W ujęciu historycznym można zauważyć, że nie zawsze radzono sobie ze zbudowaną infrastrukturą wojskową. I tak, z chwilą upadku Układu Warszawskiego, dostrzeżono jego zniknięcie, lecz nie dostrzeżono wagi problemu pozostałych po tym pakcie obiektów obronnych. Należałoby więc wszystko uczynić, aby nie popełniono tego błędu ponownie. Zatem już dziś trzeba zastanowić się nad możliwością wykorzystania sojuszniczej infrastruktury obronnej w aspekcie cywilnym.

Fortyfikacyjna rozbudowa b. radzieckich baz na terenie Polski nie znalazła uznania w krajowych kręgach ekspertów aby dostosować je do wymogów wykorzystania cywilnego. Trzeba mieć na uwadze fakt, że bazy składały się z następujących elementów fortyfikacyjnych:

- schronu stanowiska dowodzenia bazy;
- schronów z różnymi urządzeniami technicznymi ogólnego przeznaczenia (energia elektryczna, woda, wentylacja, zabezpieczenia medyczne, itd.);
- systemu podziemnych chodników łączących poszczególne elementy bazy w jedną całość;
- systemu różnorodnych zapór.

Chodzi o to, że można to było wykorzystać w celu przygotowania odpowiednich schronów dla ludności cywilnej na wypadek jakiegokolwiek zagrożenia z zewnątrz. Silna konstrukcja żelbetonowa oraz odpowiednie zabezpieczenia powodowały, że b. radzieckie bazy mogły stać się dobrze przygotowanymi schronami dla ludności cywilnej – oczywiście po przeprowadzeniu odpowiedniego procesu modernizacyjnego. Umiejętne zastosowania maskowania, a w szczególności staranna ochrona tajemnicy, dotyczącej wielu istotnych szczegółów, stanowiłaby element uzupełniająca i też ważny czynnik ich bezpieczeństwa. Schrony te mogłyby z powodzeniem stanowić zabezpieczenie nawet prze skutkami ataku jądrowego.

Na przykład budowa schronów szpitalnych jest przedsięwzięciem bardzo kosztownym. Pozostaje poza tym problem, co uczynić z chorymi, szczególnie niezdolnymi do chodzenia, przebywającymi w zwykłych szpitalach, w chwili zagrożenia. Warto chyba poświęcić chwilę uwagi na możliwość modernizacji posiadanej, chociaż czasami zdewastowanej infrastruktury wojskowej, bądź rozbudowę nowych schronów o różnym przeznaczeniu, np. medycznym. Innym problemem jest np. ewakuacja personelu służby zdrowia oraz urządzeń, sprzętu medycznego, środków medycznych – ze szpitali położonych w tych miejscowościach, które są zagrożone jako prawdopodobne cele ataku jądrowego. W związku z tym w wielu krajach typuje się odpowiednio przygotowane schrony, które na wypadek wojny mogą być przystosowane na szpitale.

Rola rezerw strategicznych w zabezpieczeniu zadań z obszaru PMG, NSIP, HNS

Na przełomie XX i XXI wieku w Polsce zachodziły intensywne przemiany, a wraz z nimi ewaluowało podejście do zagadnienia rezerw państwowych/strategicznnych jako elementu systemu zabezpieczenia podstawowych potrzeb państwa w sytuacjach odmiennych od jego normalnego funkcjonowania.

Pojęcie rezerw nierozłącznie związane jest z problemem zabezpieczenia potrzeb bytowych ludności i przemysłu w niezbędny asortyment umożliwiający funkcjonowanie w czasie kryzysu i wojny, przez co rezerwy są również elementem wykorzystywanym w pośredni sposób do realizacji bezpieczeństwa wewnętrznego. Rezerwy są więc tworzone w celu ich udostępnienia w przypadku braku możliwości pozyskania zasobów niezbędnych do realizacji zadań w zakresie bezpieczeństwa i obronności państwa, bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz zobowiązań międzynarodowych i przedsięwzięć humanitarnych¹⁵.

Na mocy ustawy z dnia 30 maja 1996 r. *o rezerwach państwowych oraz zapasach obowiązkowych paliw* (DzU nr 90, poz. 404) oraz w 2007 r. zmodyfikowanej ustawy z dnia 30 maja 1996 r. *o rezerwach państwowych* (DzU z 2007 r., nr 89, poz. 594, t.j.) wprowadzono podział na kilka rodzajów rezerw oraz skomplikowaną procedurę ich tworzenia i zwalniania. Wyróżniano państwowe rezerwy mobilizacyjne i państwowe rezerwy gospodarcze, w tym stany zastrzeżone dla celów mobilizacyj-

¹⁵ M. Nawrot, *Rola programu mobilizacji gospodarki oraz systemu rezerw państwowych w przygotowaniach obronnych państwa*, [w:] *Przygotowania obronne państwa w systemie obronnym Rzeczypospolitej Polskiej. Teoria i Praktyka. Materiały z seminarium naukowego zorganizowanego 8 czerwca 2010 roku w Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego AON, „Zeszyt Problemy TWO” 2011, nr 1 (65), s. 128–137.*

nych¹⁶. Obecnie obowiązuje ustawa z dnia 29 października 2010 r. *o rezerwach strategicznych* (DzU z 2010 r., nr 229, poz. 1496), która weszła w życie z dniem 5 lutego 2011 roku.

Zadania obronne w ramach PMG wymagają zabezpieczenia materiałowego procesów uruchomienia produkcji rzeczy ruchomych przez przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu gospodarczo-obronnym¹⁷. Podobnie będzie w przypadku realizacji zadań w ramach programu NSIP lub HNS w obszarze UiSW i SBOJ. Dlatego też obecnie obowiązujące rezerwy strategiczne winny zapewniać realizację procesów technologicznych opracowanych w programach mobilizacji szczebla zakładowego (PMG-Z). Zabezpieczenie właściwych asortymentów można realizować na kilka sposobów, m.in. gromadząc pożądane materiały lub kontraktując odpowiednie usługi w tym zakresie. W opinii autorów kontraktacja zamówień pokrywających zapotrzebowanie na materiały i usługi w tym zakresie wydaje się być z punktu ekonomicznego najbardziej wskazana¹⁸.

Problem utworzenia rezerw niezbędnych do zabezpieczenia zadań wynikających z PMG-09 (rezerw mobilizacyjnych – obowiązywały na mocy ustawy *o rezerwach państwowych*) w zakresie ich gromadzenia poprzez ARM lub w postaci zapasów przez przedsiębiorców pozostał nierozwiązany w kontekście nowej ustawy *o rezerwach strategicznych*¹⁹. Wydaje się, że mogłoby to być możliwe jedynie w przypadku ujęcia przedmiotowych potrzeb w Rządowym Programie Rezerw Strategicznych (RPRS).

Zakończenie

Autorzy zwracają uwagę na możliwość wykorzystania innych instrumentów wsparcia finansowego celem rozwoju technologicznego, w tym także istniejącej infrastruktury PPO. Należy więc dążyć do wprowadzenia na rynek rozwiązań proponowanych przez polskich naukowców, co powinno przełożyć się na wdrożeniu do produkcji prototypów powstałych w wyniku prac B+R. Nowe propozycje asortymentowe pozwolą więc na wzbogacenie polskiego katalogu wyrobów specjalnych, które będzie można w przyszłości zaimplementować do PMG, jak również mogą

¹⁶ P. Ligenza, C. Sochala, T. Nalepa, *Program Mobilizacji Gospodarki...*, dz. cyt., s. 5–20.

¹⁷ T. Nalepa, *Modelowe rozwiązania w zakresie finansowania zadań utrzymywania mocy produkcyjnych i remontowych niezbędnych do realizacji prac wynikających z PMG*, „Wiedza Obronna” 2011, nr 2(237), s. 16–53.

¹⁸ T. Nalepa, *Modelowe rozwiązania...*, dz. cyt., s. 208.

¹⁹ T. Kubaczyk, T. Nalepa, *Czy rezerwy strategiczne zabezpieczają realizację zadań wynikających z Programu Mobilizacji Gospodarki (PMG)?*, „Kwartalnik Bellona” 2012 (zgłoszona).

one stanowić lepszą ofertę w ramach programów NSIP lub HNS. Niemniejszą rolę obecnie Ministerstwo Gospodarki pokłada w umowach około offsetowych, które powinny stanowić czynnik rozwoju myśli oraz możliwość wprowadzenia nowoczesnych technologii do produkcji przez przedsiębiorstwa PPO²⁰. Przedsięwzięcia te stanowią uzupełnienie właściwych działań przedsiębiorców w zakresie realizacji zadań z obszaru PMG, Programu NSIP czy HNS.

W pracy²¹ wskazano nowe możliwości zwiększenia zadań z obszaru PMG dla przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu gospodarczo-obronnym poprzez rozszerzenie katalogu resortów upoważnionych do składania potrzeb w zakresie UiSW (dostawy i remonty) oraz dostaw SBOJ. Wykazano również potrzebę wydzielenia przez SZ RP (z ich katalogu zgłaszanych potrzeb) UiSW i SBOJ na potrzeby Narodowych Sił Rezerwy (NSR). Powyższe działania w znacznym stopniu złożą się na wzrost zadań z PMG.

Autorzy zwracają uwagę na konieczność zabezpieczenia zadań w ramach PMG oraz NSIP i HNS w zakresie UiSW i SBOJ w obszarze rezerw państwowych/strategicznych. Działanie to może być jednym z możliwych rozwiązań stosowania instrumentów finansowych wspomagających PPO.

Rezerwy mobilizacyjne (obecnie strategiczne) nie należy traktować jako antidotum na problemy PPO, które są zjawiskiem charakterystycznym dla tego obszaru przygotowań gospodarczo-obronnych państwa, także w przypadku państw lepiej rozwiniętych od Polski technologicznie i gospodarczo.

Rozwiązanie tego problemu stanowi jednak duże wyzwanie dla wielu środowisk. W ślad za tym powinny pójść pewne, nowe ustalenia, które umożliwiłyby np. powstanie w różnych, centralnych instytucjach zespołów analityczno-studyjnych.

THE POSSIBILITY AND THE PERSPECTIVE OF CHANGES OF THE IDP INFRASTRUCTURE WITH A PRODUCTION – REPAIR NEEDS IN THE RANGE OF REALIZATION OF TASKS INCLUDING AREA OF THE PMG, NSIP, HNS

In this article we presented a few issues concerning an important field of strategic reserves (in the past). Moreover we described a legal possibilities in the sphere of potential support of tasks concerning of PMG Programme. These tasks are imposing for entrepreneurs which represent the economic – defence significance.

²⁰ T. Nalepa, C. Sochala, *Kierunki finansowego wsparcia rozwoju przemysłowego potencjału obronnego*, „Przegląd Morski” 2011, nr 10 (52), s. 4–11.

²¹ T. Nalepa, *Zabezpieczenie logistyczne NSR w kontekście zadań ujętych w PMG, [w:] Narodowe Siły Rezerwy w systemie bezpieczeństwa państwa*. Praca naukowo-badawcza (II.1.13.1), AON, Warszawa 2012, s. 107–116.